

Originalni naučni rad

SELF-KONCEPT U PREDIKCIJI USAMLJENOSTI KOD FUDBALERA KADETSKOG UZRASTA

Miroljub Ivanović¹

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare –
Sirmijum, Sremska Mitrovica, Srbija

Uglješa Ivanović

Telekom Srbija, a.d. Beograd, Srbija

Apstrakt: Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita doprinos prediktorske varijable (self-koncept) u predviđanju kriterijuma usamljenosti, kao i polnih razlika kod fudbalera kadetskog uzrasta. Studijom preseka obuhvaćen je prigodan uzorak srpskih fudbalera (N = 218), od kojih 111 ispitanika muškog, a 107 ženskog pola. Korišćena su dva merna instrumenta: Revidirana skala samoprihvatanja i samokompetentnosti (SLCS-R; Tafarodi & Swann, 2001) i Adaptirana kratka verzija skale usamljenosti (UCLA; Lacković-Grgin, Penezić i Nekić, 2002). Interna konzistencija i pouzdanost skala definisana je pomoću Kronbahovog koeficijenta alfa i bila je zadovoljavajuća na datom uzorku. Rezultati dvosmernom/višesmernom analizom varijanse (ANOVA) ukazuju da nema statistički značajne međupolne razlike u proceni percipirane usamljenosti, dok je utvrđena signifikantna razlika kod dimenzije self-koncepta pri čemu adolescentkinje doživljavaju niži nivo negativne slike o sebi nego njihovi vršnjaci adolescenti. Nalazi hijerarhijske regresione analize uputili su na mogućnost da je negativni parcijalni prediktor globalni self-koncept statistički značajan i da je objasnio 33% varijanse kriterijuma usamljenosti ($\beta = -0,40$, $p < 0,01$). Pritom, fudbaleri koji manifestuju niže skorove u globalnom self-konceptu, u većoj meri percipiraju usamljenost. U skladu s očekivanjem, zaključuje se da je potvrđena hipoteza, odnosno utvrđen je statistički značajan doprinos subjektivnog doživljaja self-koncepta u objašnjenju latentne dimenzije usamljenost. Dobijeni rezultati regresione jednačine ukazuju na podudarnost s nalazima dosadašnjih inostranih studija. U radu su komentarisani rezultati

---

¹ miroljub.ivanovic@gmail.com

dosadašnjih studija, metodološki limiti skala, preporuke za buduća empirijska istraživanja u ovoj relevantnoj oblasti, kao i istraživačke implikacije u adolescentskoj populaciji kod fudbalera kadetskog uzrasta.

Ključne reči: *samoprihvatanje, samokompetencija, usamljenost, fudbal, adolescencija.*

UVOD

Latentna dimenzija "self-koncept" i njena koreliranost sa konstruktom "usamljenost" sve češće predstavlja predmet psiholoških istraživanja u svetu, jer su vrlo važne za socijalni i emocionalni razvoj u ranoj adolescenciji, pa ipak, očigledan je deficit studija o ovim fenomenima u sportskoj populaciji na srpskom govornom području.

Usamljenost je stara koliko i ljudski rod, koliko i svest čoveka o njegovom međusobnom odnosu s drugima, ali i o sebi. Uprkos univerzalnoj potrebi čoveka za pripadanjem i stvaranjem bliskih, stabilnih veza, većina ljudi tokom života doživi iskustvo usamljenosti, koje ne poznaje uzrasne, polne, kulturne i geografske granice. Percepcija usamljenosti vrlo je neprijatna i može imati brojne negativne posledice za pojedinca. Bez obzira na činjenicu da je usamljenost fenomen koji se često istražuje u nizu transverzalnih i longitudinalnih studija, još uvek ne postoji saglasnost oko definisanja njegovog pojma.

Najveći broj autora smatra da je usamljenost subjektivno iskustvo praćeno neprijatnim i bolnim emocionalnim stanjima koje su ishod nedostajućih društvenih odnosa (Peplau & Perlman, 1982). Lacković-Grgin (2008) definiše četiri tipa usamljenosti (fizička usamljenost, usamljenost, izolacija i samoća). Fizička usamljenost pretpostavlja prostornu i vremensku odvojenost od drugih i pretežno predstavlja emocionalno neutralno stanje. Usamljenost je generisana neprijatnom emocijom osobe da je odbačena od ljudi s kojima bi želela biti. Treći tip usamljenosti podrazumeva izolaciju koju pojedinac ne može transformisati pošto je generisana neugodnim političkim, profesionalnim, verskim, pravnim i drugim preprekama. I četvrti tip usamljenosti pretpostavlja samoću koja je prihvaćena, željena ili više cenjeno stanje. Većina autora naglašava da je usamljenost najviše izražena u periodu adolescencije. Autori (Abatkun & Mohan, 2017; Tod, 2014) su nastojali da svoj doprinos daju imenovanju i deskripciji najznačajnijih faktora koji doprinose fenomenu usamljenosti kod sportista u adolescenciji. Obično se konstatuje da je temeljni uzrok vidljivije usamljenosti u adolescenciji u intenzivnim očekivanjima koreliranim sa uspostavljanjem i održavanjem društvenih odnosa, koje sportisti povremeno ne mogu jednostavno zadovoljiti (Kerketta, 2015). Na osnovu velikog broja studija o usamljenosti uočava se pet područja razvojnih transformacija koje sportiste čine rizičnom grupom za pojavu usamljenosti: pubertetske promene, kognitivne promene, socijalni odnosi, uspostavljanje

autonomije i individualizacija i razvoj identiteta. Najveći broj razvojnih transformacija u adolescenciji se dešava kroz proces usamljenosti i individualizacije, koji podrazumevaju sukcesivno preuzimanje odgovornosti u emocionalnom, ponašajnom i kognitivnom funkcionisanju. Pritom, treba naglasiti da intenzitet razvojnih transformacija sportista/sportistkinja u doba adolescencije nije u svakom periodu jednak, te ni usamljenost nije u istoj meri manifestovana u svim fazama adolescencije. Istraživači (Elbe & Wikman, 2017) i Mulud i Elkader (Mouloud & Elkader, 2016) veruju da su mlađi adolescenti usamljeniji nego stariji adolescenti jer zahtevaju više standarde i veća očekivanja koja često ne mogu ostvariti.

Adolescencija podrazumeva kritičnu fazu u razvoju prilikom koje se fiziološke i moždane funkcije uzbuđljivo menjaju što uzrokuje brzi razvoj kognitivnih i socijalnih kompetencija, što može relevantno uticati na razvojne ishode, uključujući i ključni multidimenzionalni konstrukt *self-koncept* za razumevanje ličnosti i ljudskog ponašanja (Zhang et al., 2011). Self-koncept (samopoštovanje, samopoimanje, samosvest i slika o sebi) označava subjektivni doživljaj vlastite ličnosti, a koje je u psihologiju uveo Vilijam Džeјms (Vasta, Haith i Miller, 1998). Iako se self-koncept (skup verovanja o sebi) mnogo istraživao, nema njegove opšeprihvaćene definicije, i samim tim razni autori je različito određuju, u zavisnosti od teorijskog polazišta, korišćenih mernih instrumenata, metoda istraživanja, ispitanika i sl. Gordon Olport u svojoj teoriji ličnosti selfu pridaje centralnu ulogu u razvoju individualne ličnosti koja poseduje jedan osećaj sebe i koji je koreliran sa selfovima drugih, emocionalnom sigurnošću i prihvatanjem sopstvenog selfa (Hair & Graziano, 2003). U self-psihologiji ovaj pojam odnosi se na samopercepciju diferenciranih aspekata vlastite ličnosti koja podrazumeva telesnu shemu, stavove, samovrednovanje, samopouzdanje, samouspešnost i dr. (McLeod, 2008). Self-koncept predstavlja stabilno temeljno obeležje pojma o sebi nastalo na temelju iskustva osobe o svojim fizičkim, intelektualnim i socijalnim kompetencijama i ima veliku ulogu u razumevanju samoga sebe i, samim tim je osetljiv na unutrašnje i spoljašnje uticaje u doba adolescencije (Moksnes & Espnes, 2013). Van Marševin, Audijans i Savelsberg (van Maarseveen, Oudejans & Savelsbergh, 2018) pod terminom self-koncept podrazumevaju svest o sopstvenoj vrednosti, vrednovanje sebe i sopstvenih afektivnih reakcija na ta vrednovanja. Dakle, self-koncept je bitna komponenta zdravog razvoja sportista i uspešnog prelaza u svet odraslih. Midlmas i Harvud (Middlemas & Harwood, 2018) i Forsman, Blomkvist, Dejvids, Lijkonen i Kontinen (Forsman, Blomqvist, Davids, Liukkonen & Kontinen, 2016) pretpostavljaju da ova latentna dimenzija obuhvata dve važne komponente: samoprihvatanje (socijalno zavisnu varijablu) i samokompetenciju koja je uslovljena uspešnom manipulacijom socijalne sredine i ostvarenjem zadatih ciljeva. Autori (Gledhill & Harwood, 2014) naglašavaju da razlike između fudbalera u percepciji usamljenosti delimično uzrokuje i self-koncept. Oni su utvrdili da nizak nivo self-koncepta sprečava sposobnosti adolescenata da se prilagode i samostalno objašnjavaju iskustvo, odnosno sportisti niskog self-koncepta upotrebljavaju

unutrašnje atribucije za negativne društvene veze, a spoljašnje atribucije za pozitivne socijalne događaje. Samim tim, nizak skor self-koncepta može motivisati sportiste prema korišćenju unutrašnjih karakteristika koje mogu uzrokovati usamljenost.

Istraživanja self-konstrukata su od naročitog interesa za psihologiju sporta. Sportisti s pozitivnim stavom o sebi nastoje da negativne socijalne međusobne uticaje objasne situacionim latentnim dimenzijama da bi održali podudarnu sliku o sebi. Zato sportisti koji imaju pozitivniju sliku o sebi, imaju i veću motivaciju da se bore sa usamljenošću, dok sportisti sa negativnom slikom o sebi teže da odrede stanje usamljenosti kontinuirano i zauvek (Schorer, Wattie, Cogley & Baker, 2017). Istovremeno, samopoštovanje verovatno neće zaštititi sportistu od usamljenosti, ali mu omogućuje transformacije nastalog stanja. Bejker, Kolbi, Šorer i Vati (Baker, Cogley, Schorer & Wattie, 2017) i Henriksen i Stambulova (Henriksen & Stambulova, 2017) naglašavaju da je visok nivo self-koncepta sportista koreliran s ukupnim čulnim doživljajem blagostanja u doba adolescencije, dok je nizak nivo u uzajamnom odnosu s njihovim rizičnim ponašanjem i negativnim razvojnim ishodima. Sportisti s visokim nivoom self-koncepta postižu bolji uspeh u školi i uspešnije se dovode u neposredan kontakt sa teškoćama, dok su oni s upečatljivom negativnom slikom o sebi skloniji opasnosti razvoja emocionalnih (anksioznost i depresivnost) i ponašajnih teškoća (poremećaj ishrane, delinkvencija, droga). Nalazi na konstrukt self-koncepta su relativno postojani u fazi srednjeg i kasnog detinjstva, a pad počinje početkom puberteta (Feichtinger Institute of Sports Science, University of Tübingen, Wilhelmstrasse 124, 72074 Tübingen, Germany & Höner, 2015). Istraživanja Ivarsona i saradnika (Ivarsson et al., 2015), Milera, Kronina i Bejkera (Miller, Cronin & Baker, 2015), Prpe (Prpa, 2017) i Stambulove (Stambulova, 2017) ukazuju na činjenicu da je individualna dimenzija (nizak nivo self-koncepta) značajan prediktor usamljenosti sportista i to posebno u doba adolescencije.

Imajući u vidu neosporan značaj problema preduzetog istraživanja, a da se ovakve studije nisu sprovodile u Republici Srbiji u sportskoj adolescentskoj populaciji, *cilj ovog istraživanja* je bio da se ispita u kom stepenu latentna dimenzija self-koncepta fudbalera kadeta oba pola objašnjava njihovu usamljenost. U skladu sa ciljem istraživanja postavljena je *hipoteza* da će konstrukt self-koncept značajno doprineti objašnjenju usamljenosti na uzorku fudbalera u periodu srednje adolescencije.

METOD

Ispitanici i procedura

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 218 fudbalera kadeta oba pola iz šest muških klubova Kolubarsko-mačvanske lige: FK „Budućnost-Krušik 2014“ (Valjevo), FK „Jedinstvo“ (Ub), FK „Železničar“ (Lajkovac), FK

„Mačva“ (Šabac), FK „Drina“ (Ljubovija) i FK „Jedinstvo“ (Mali Zvornik), kao i iz šest ženskih klubova Super lige i Prve lige Srbije: FK „Sloga“ (Zemun), FK „Kalemegdan“ (Beograd), FK „Napredak“ (Kruševac), FK „LASK Crvena zvezda“ (Beograd), FK „Trijumf“ (Kragujevac) i FK „Mačva“ (Šabac). Statističke analize ostvarene su na odgovorima ($N = 111$ fudbalera, tj. 50,91%) i ($N = 107$ fudbalerki, tj. 49,08%). Tri ispitanika su isključena zbog toga što su imali više od 5% nedostajućih podataka, dok je njih šest, sa značajnim Mahalanobis distancama na nivou $p < .01$, isključeno kao multivarijantni autlejeri (Tabachnik & Fidell, 2001). Prosečni uzrast ispitanika bio je $AS = 17,58$ ($SD = 1,26$). Sprovedenim hi-kvadrat testom nisu utvrđene statistički značajne demografske razlike ($\chi^2 (1/628)=0,395$; $p > 0,05$), te se pretpostavlja da uzorci pripadaju demografski identičnoj populaciji. Svi ispitanici imali su najmanje dve godine sistematskog i organizovanog fudbalskog treninga u trajanju od najmanje tri puta sedmično.

Istraživanje je sprovedeno u saradnji sa stručnim saradnicima – psiholozima tokom januara 2018. godine. Pre početka ispitivanja ispitanicima su detaljno date instrukcije za odgovaranje na mernim instrumentima (pokazana su pitanja za primer), kao i pisane kratke informacije o cilju testiranja. Takođe, saopšteno im je da će se podaci analizirati isključivo na grupnom nivou. Ispitivanje je bilo u potpunosti dobrovoljno i anonimno, a sprovodilo se putem metode papir-olovka u grupama do 30 ispitanika. Ispitanici su pre pristupa istraživanju potpisali saglasnost za učešće, a odgovore su davali zaokruživanjem odgovarajućeg broja, koji je reprezentovao stepen njihovog slaganja sa svakim od ajtema na skali. Pritom, naglašeno im je da u bilo kojem trenutku i kada to požele mogu odustati od istraživanja. Primena upitnika trajala je prosečno 30 minuta, a ispitanici su ih nakon popunjavanja skala odložili i zalepili u pripremljene zajedničke koverta, koje su predali glavnom istraživaču.

Merni instrumenti

Revidirana skala samoprihvatanja i samokompetentnosti (Self-liking/Self-competence Scale-Revised Version – SLCS-R, Tafarodi & Swann, 2001). SLCS-R ispituje celovito self-koncept koji obuhvata dve važne dimenzije: samoprihvatanje (npr. *Dobro se osećam u vezi sa tim ko sam*) i samokompetenciju (npr. *Talentovan sam*). Skala se sastoji od 16 ajtema, po osam u svakoj supskali, u okviru kojih su po četiri ajtema pozitivnog, odnosno negativnog smera. Posle dešifrovanja negativno naglašenih ajtema, veći skor pokazuje veće samoprihvatanje, tj. samokompetentnost. Svakom ajtemu pridružena je skala procene od pet stepeni (od 1 – u potpunosti netačno do 5 – u potpunosti tačno) na osnovu koje ispitanik procenjuje u kojoj meri je pojedini ajtem za njega tačan. Ukupan rezultat na supskalama dobija se kao srednja vrednost procena. Teorijski raspon na svakoj supskali je od 1 do 5.

Pouzdanost skale (Cronbach α) u ovom istraživanju za supskalu samoprihvatanje kreće se u rasponu od $\alpha = 0,82$ do $\alpha = 0,86$, supskalu samokompetentnosti $\alpha = 0,79$ do $\alpha = 0,83$, dok se pouzdanost cele skale kreće u

rasponu od $\alpha = 0,90$ do $\alpha = 0,94$. To ukazuje da su vrednosti koeficijenata interne konzistencije zadovoljavajući.

Adaptirana kratka verzija UCLA skale usamljenosti (The UCLA Loneliness Scale: invariance of social structural characteristics, Allen i Oshagan 1995, koju su na hrvatski jezik preveli i prilagodili Lacković-Grgin, Penezić i Nekić, 2002). UCLA je jednodimenzionalni konstrukt koji meri celokupnu usamljenost određenu kao neprijatno emocionalno i motivaciono stanje, generisano nemogućnošću zadovoljenja potreba za prisnošću, ljubavi i pripadanjem. Skala obuhvata sedam ajtema (npr. *Moji socijalni odnosi su površni; Niko me dobro ne poznaje; Nedostaje mi društvo*) na koje se odgovara na Likertovoj skali procene od 1 (*uopšte se ne odnosi na mene*) do 5 (*potpuno se odnosi na mene*). Ukupni rezultat formira se kao linearna kombinacija procena na svakom ajtemu i kreće se od 7 do 35 (visoka usamljenost), pri čemu se teorijski raspon skorova kreće između 1 i 5. Viši skor na skali ukazuje na veći doživljaj usamljenosti.

Koeficijent pouzdanosti tipa interne konzistencije Cronbach-alfa na ispitivanom uzorku iznosi 0,85, što je s obzirom na mali broj ajtema sasvim zadovoljavajuće.

Statistička analiza

Posle primenjenih metoda deskriptivne statistike u obradi i interpretaciji statističkih podataka, korišćena je dvosmerna/višesmerana analiza varijanse (ANOVA) radi utvrđivanja značajnosti razlika skorova između varijabli. Pored toga, korišćena je i hijerarhijska regresiona analiza, da bi se procenilo u kojoj meri odabrani prediktor self-koncept utiče na konstrukt usamljenost. Početni stepen statističke značajnosti bio je na nivou $p < 0,05$. Statistička analiza je obavljena pomoću softverskog paketa SPSS for Windows *Microsoft* (verzija 18.0).

REZULTATI

Osnovni deskriptivni parametri ispitivanih varijabli

U Tabeli 1. prikazani se deskriptivni parametri za pojedinačne ajteme skala SLCS-R i skale UCLA, kao i indikatori normalnosti distribucije (zakrivljenost/asimetričnost i spljoštenost/zaobljenost) za primenjene merne instrumente.

Tabela 1. Deskriptivna statistika korišćenih skala

Varijable	AS	SD	TUR	Sk	Ku
<i>Fudbaleri</i>					
Usamljenost	2,92	0,47	1-5	0,12	-0,54
Self-koncept					
Samokompetentnost	2,77	0,35	1-5	-0,26	-0,33

Samoprihvatanje	2.96	0,16	1-5	0,63	0,57
Globalni self- koncept	3.04	0,42	1-5	-0,35	0,79
<i>Fudbalerke</i>					
Usamljenost	3.01	0,49	1-5	-0,35	0,26
<i>Self-koncept</i>					
Samokompetentnost	2.69	0,42	1-5	-0,34	0,65
Samoprihvatanje	2.88	0,36	1-5	0,27	0,44
Globalni self-koncept	2.95	0,27	1-5	-0,16	0,36

Legenda: AS – Aritmetička sredina; SD – Standardna devijacija; UR – Totalni raspon; Sk – Skewness = Koeficijent zakrivljenosti distribucija (standardna greška skjunisa = 0,10); Ku – Kurtosis = Koeficijent spljoštenosti distribucija (standardna greška kurtozisa = 0,08).

Dobijene pozitivne i negativne vrednosti mera oblika distribucije statistički značajno ne odstupaju od normalne (Gausove) krive jer se kreću u prihvatljivim okvirima za sprovođenje parametrijskih analiza: asimetričnost < 1, spljoštenost < 3 (Kline, 2016).

Uvidom u dobijene deskriptivne pokazatelje na ispitanika uočava se da se srednje vrednosti nalaze u rasponu od 1 do 5, uz standardnu devijaciju ($0,16 \leq SD \leq 0,47$). Maksimalna srednja vrednost procena utvrđena je kod varijable *Usamljenost* (AS = 3,01), a najmanja je kod varijable *Globalni self-koncept* (AS = 3,04). S druge strane, prosečne vrednosti ispitanica kreću se u rasponu od 1 do 5, uz standardnu devijaciju ($0,27 \leq SD \leq 0,49$). Najveća prosečna vrednost procena utvrđena je kod varijable *Usamljenost* (AS = 2,92), dok je aritmetička sredina najmanje izražena kod varijable *Samokompetentnost* (AS = 3,04).

Vizuelni pregled raspona rezultata pokazuje zadovoljavajuću diskriminativnost analiziranih varijabli koje u svom rasponu imaju minimum šest standardnih devijacija, što ukazuje na pouzdanost podataka i osetljivost primenjenih skala. Međutim, budući da su se pomoću korišćenih skala merili različiti konstrukti, deskriptivne parametre na primenjenim mernim instrumentima nije prikladno međusobno komparirati.

Rodne razlike između usamljenosti i samopoštovanja

Razlike između ispitivane nezavisne varijable self-koncept i zavisne varijable usamljenosti u odnosu na pol, testirane su dvosmernom/višesmernom analizom varijanse (ANOVA). Rezultati su prikazani u Tabeli 2.

Tabela 2. Rezultati dvosmerne analize varijanse za ispitivane varijable

Varijable	Efekt	F	df	P
<i>Usamljenost</i>	pol	0,49	2	0,14
<i>Self-koncept</i>				
Samokompetentnost	pol	9.22**	2	0,05
Samoprihvatanje	pol	4.16**	2	0,01

Globalni <i>self-koncept</i>	pol	7.94*	0.03
------------------------------	-----	-------	------

Legenda: F – Fišerov test; df – stepeni slobode; p – nivo značajnosti; F statistika; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Izračunate sume kvadrata odstupanja od zajedničke aritmetičke sredine pokazuju da ne postoji statistički značajna interakcija između fudbalera i fudbalerki u proceni usamljenosti ($F = .49$; $p = .14$). S druge strane, kao što se i pretpostavljalo, dobijeni Fišerov varijansni količnik je pokazao signifikantnu razliku između ispitanika i ispitanica u obe supskale *self-koncepta*: *samokompetentnost* ($F = 9.22$; $p < .05$) i *samoprihvatanje* ($F = 4.16$; $p < .01$).

Usamljenosti kao prediktor samopoštovanja

U cilju ispitivanja u kojoj meri konstrukt *self-koncept* doprinosi predikciji usamljenosti kod fudbalera kadeta, sprovedena je hijerarhijska regresiona analiza.

Tabela 3. Doprinos prediktora regresionoj funkciji

Prediktor	Korak 1		Korak 2	
	B	SE	β	SE
Pol	.14*	1.78	.19*	1.43
Globalni <i>self-koncept</i>			-.40**	1.78
R	.05		.72**	
R^2	.01		.66	
ΔR^2			65	

Napomena: β = Standardizovani parcijalni regresioni koeficijent; SE = standardna greška regresije; R = Koeficijent multiple korelacije; R^2 = Koeficijent determinacije ili kvadrirana multipla korelacija; ΔR^2 = doprinos pojedine grupe prediktora procentu objašnjene varijanse; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

U prvom koraku analize, u regresionu jednačinu je kao prediktor uvrštena kontrolna varijabla *pol* fudbalera ($\beta = 0,10$, $p > 0,01$), koja objašnjava veoma mali i marginalno značajan deo varijanse kriterijuma, te ne doprinosi predikciji usamljenosti ispitanika.

U drugom koraku linearnog regresionog modela uvedena je kao prediktor dodatna varijabla *globalni self-koncept*, sastavljena od dve svoje komponente: samoprihvatanje i samokompetentnost, pri čemu je objašnjeno 33% proporcije

varijanse kriterijuma. To ukazuje na činjenicu da $\frac{1}{3}$ tačaka leži na regresionoj

pravoj, odnosno da su odabrani merni instrumenti pouzdani i reprezentativni. S druge strane, 67% proporcije rezidualnog varijabiliteta, odnosno odstupanja empirijskih podataka od regresione linije uzorka, nije identifikovano jer je posledica delovanja slučajne greške i ne može se objasniti pomoću ispitivanih varijabli. Osim toga, uvid u relativno male vrednosti standardne greške regresije,

tj. varijacije oko regresione linije, pokazuje zadovoljavajuću reprezentativnost regresionog modela.

Analizom matrice podataka značajnim pozitivnim prediktorom usamljenosti ispitanika pokazala se varijabla *globalni self-koncept* ($\beta = -0,40, p < 0,01$). Izračunata negativna vrednost standardizovanog parcijalnog regresionog koeficijenta signalizira na mogućnost da niži nivo globalnog self-koncepta kod fudbalera, verovatno u većoj meri manifestuje njihovu usamljenost.

DISKUSIJA

Nalazi ovog istraživanja pokazuju da ne postoje statistički značajne polne razlike u percepciji usamljenosti, odnosno da je nivo usamljenosti bez obzira na pol sportista malo nižih vrednosti, što nije u skladu sa rezultatima studija na sličnim uzorcima (Decamps, 2012; Wood, Harrison & Kucharska, 2017). Međutim, nalazi u studijama (Jooste, Steyn & Van den Berg, 2014; Kurt, Çatikkas, Mürlü & Atala, 2012; Weinberg & Gould, 2015) ističu da nema signifikantnih polnih razlika u percepciji usamljenosti, pa ako se i pronađu, sportisti će verovatno biti usamljeniji. Pomenuti autori upadljiviju usamljenost kod adolescenata tumače njihovim manje razvijenim društvenim kompetencijama, neodgovarajućim strategijama dovođenja u direktan kontakt sa usamljenošću ili slabijim kompetencijama manifestovanja emocija.

U sprovedenom istraživanju ustanovljeno je da adolescenti oba pola manifestuju neznatno slabiji osećaj sopstvene vrednosti, tj. niži self-koncept. Bez obzira na to što su dobijene statistički značajne razlike u samopoštovanju s obzirom na pol, možda pri uzimanju ovih razlika treba biti oprezan, jer se srednje vrednosti kreću u rasponu od $AS = 2,77$ za adolescente, do $AS = 3,01$ za adolescentkinje. Pa ipak i pored ove sumnjičavosti, nalazi prethodnih studija pokazuju da ispitanice u srednjem periodu adolescencije u odnosu na ispitanike imaju manje pozitivnu sliku o sebi i manji osećaj sopstvene vrednosti (Cabrita, Rosado, Leite & Sousa, 2014; Eime, Young, Harvey, Charity & Payne, 2013; Mills, Butt, Maynard & Harwod, 2012; Nesti, 2013). Dobijene razlike se mogu objasniti društvenim komparacijama kojima su sportistkinje sklonije, do različite socijalizacije mladića i devojaka.

Analizom veza između korišćenih konstrukata kao i uloge self-koncepta u tumačenju usamljenosti fudbalera/fudbalerki u ovom istraživanju, kao što se i pretpostavljalo, prediktorska varijabla samopoštovanja je dala značajan doprinos predikciji usamljenost u adolescenciji. Takođe, i autori Bariš i Kočeski (Bariš & Kocaeksi, 2013) i Hili, Ntumanis, Veldžuidžin i Pejn (Healy, Ntumanis, Veldhuijzen & Paine, 2014) naglašavaju da su relacije ovih varijabli stabilne, pa samim tim da je konstrukt self-koncept, uz kontrolu pola, statistički značajna odrednica usamljenosti sportista u adolescenciji.

Pozitivna slika o sebi je bitna za sportiste, jer ona podrazumeva

uvažavanje sebe i sopstvenih vrednosti, pravi stav prema sopstvenim pozitivnim odlikama i verovanje u sopstvene kompetencije. Shodno navedenom, sportisti visokog nivoa self-koncepta doživljavaju uspešnije upravljanje svojim životima, odnosno uspešnije se bore sa usamljenošću ili bolje orijentišu ka prevenciji fenomena usamljenosti (Zagórska & Guskowska, 2014; Ntoumanis, Healy, Sedikides, Smith & Duda, 2014). S druge strane, (Stambulova, 2017) je utvrdila da se sportisti s negativnom slikom o sebi često ponašaju tako da izazovu odbojnost vršnjaka, što može prouzrokovati neprijatno iskustvo u komunikaciji sa njima i usamljenost. Samim tim, pretpostavlja da sportista nije ispunio glavne razvojne zadatke (Najah & Rejeb, 2015; Weinberg, 2013).

Sa teorijskog aspekta, Flečer i Sarkar (Fletcher & Sarkar, 2013) smatraju da su relacije konstrukta usamljenosti i self-koncepta pozitivnog i negativnog smera. Naime, kao što osećaj manje vrednosti utiče na osećaj usamljenosti sportiste, takođe i stalna usamljenost može prouzrokovati smanjenje pozitivnog stava o sebi. Self-koncept u maloj meri, za duži rok je latentna dimenzija koja može izazvati pojedina ponašanja i kognitivne procese koji onemogućuju stvaranje odgovarajućih društvenih odnosa i intenziviraju osećaj usamljenosti (Brown, Webb, Robinson & Cotgreave, 2018).

Sprovedeno istraživanje, bez obzira na njegove brojne prednosti, karakterišu određeni metodološki limiti. Prvi nedostatak predstavlja prigodan i regionalno homogen uzorak, što umanjuje mogućnost generalizacije rezultata. Drugo ograničenje ovog istraživanja je korišćenje metode samoprocene, koja zbog individualnih razlika u sposobnostima introspekcije verovatno može dovesti do socijalno poželjnih odgovora. Treći nedostatak je relativno značajna količina neobjašnjene varijanse i korelacioni nacrt istraživanja koji ne omogućuje definisanje uzročno-posledičnih uzajamnih odnosa između varijabli.

U cilju poboljšanja metodologije ovog transverzalnog istraživanja, u narednim studijama je potrebno da se fokusira na heterogeniji i reprezentativniji uzorak fudbalera i u drugim sredinama u Republici Srbiji, a umesto korišćenja mera samoprocene treba angažovati i procene nezavisnih procenjivača. To bi moglo povećati pouzdanost dobijenih podataka. Takođe, dobijene parametre treba proveriti dodatnim longitudinalnim i eksperimentalnim istraživanjima na osnovu kojih se mogu donositi opšti zaključci o kauzalnom aspektu varijabli. Takva unapređena metodologija istraživanja može imati značajne implikacije pri identifikovanju signifikantnih prediktora koji mogu dodatno objasniti usamljenost kod adolescenata u sportskoj populaciji.

ZAKLJUČAK

Rezultati sprovedenog istraživanja na prigodnom uzorku fudbalera kadeta potvrđuju teorijske statističke kriterijume pouzdanosti korišćenih skala SLCS-R i UCLA ($\alpha > 0,70$), što ukazuje na njihovu validnost i potrebu korišćenja u svakodnevnoj praksi i na srpskom govornom području na uzorku adolescentske sportske populacije.

Nalazi dvosmerne/višesmerne analize varijanse (ANOVA) naglašavaju da nisu utvrđene signifikantno značajne polne razlike u subjektivnom doživljaju usamljenosti. Međutim, ustanovljena je statistički značajna razlika u latentnoj varijabli self-koncept (samokompetentnost i samoprihvatanje), po tome što adolescentkinje samopercipiraju niži stepen self-koncepta u odnosu na svoje vršnjake adolescente. Rezultati hijerarhijske regresione analize ukazuju na činjenicu da je na osnovu latentne dimenzije self-koncepta moguće predvideti njen relativni doprinos u objašnjenju kriterijumske varijable usamljenost. Pritom je utvrđeno da je statistički značajan negativni parcijalni prediktor globalni self-koncept objasnio 33% varijanse kriterijuma usamljenost ($\beta = -0,40$, $p < 0,01$). To znači da mladići i devojke koji realizuju niže rezultate u globalnom self-konceptu, pod većim rizikom ispoljavaju usamljenosti u periodu srednje adolescencije. Nakon sprovedene diskusije prikazanih rezultata zaključuje se da je postavljena hipoteza potvrđena, prema kojoj konstrukt self-koncepta signifikantno doprinosi tumačenju usamljenosti. Sa druge strane, kontrolna varijabla pol nije pokazala statističku značajnost u predikciji subjektivnog doživljaja usamljenosti kod adolescenata.

Sumirajući korelacione nalaze na pomenutom uzorku zaključuje se da navedeni empirijski rezultati omogućuju egzaktniji uvid u kompleksne i do sada nedovoljno proučavane relacije ispitivanih latentnih dimenzija, njihovo relevantno tumačenje, kao i važne implikacije za neutralisanje i eliminisanje savremenog modela usamljenosti kod fudbalera oba pola u kadetskom uzrastu.

LITERATURA

1. Abatkun, Y., & Mohan, N. V. (2017). Comparison of anxiety and self-confidence variables among Ethiopian sports academy male soccer players of different playing positions. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 4(2), 240–243.
2. Allen, R. L., & Oshagan, H. (1995). The UCLA Loneliness Scale: invariance of social structural characteristics. *Personality Individ Differ*, 19, 185–195. doi: 10.1016/0191-8869(95)00025-2.
3. Baker, J., Cobley, S., Schorer, J., & Wattie, N. (2017). Talent identification and development in sport. In: J. Baker, S. Cobley, J. Schorer, N. Wattie, (Eds.), *Routledge handbook of talent identification and development in sport* (pp. 1–8). London: Routledge. doi:10.4324/9781315668017.ch3
4. Barış, O., & Kocaeksi, S. (2013). Soccer players' efficacy belief, CSAI-2C, SCAT perception and success comparison. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 15(2), 88–93.
5. Brown, C. J., Webb, T. L., Robinson, M. A., & Cotgreave, R. (2018). Athletes' experiences of social support during their transition out of elite sport: An interpretive phenomenological analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 36, 71–80. doi: [10.1016/j.psychsport.2018.01.003](https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.01.003)
6. Cabrita, T., Rosado, A. F. B., Leite, T. O., & Sousa, P. (2014). Adaptation of the Athletic Identity Measurement Scale (AIMS-PI us) for the Portuguese Population. *Psicologia Reflexio e Critica*, 27 (I), 29-37. doi: 10.1590/S0102-79722014000100004
7. Decamps, G. (2012). *Sport psychology and performance* (1st Ed). Brussels: Boeck Group S.A.
8. Elbe, A., & Wikman, J. (2017). Psychological factors in developing high performance athletes. In: J. Baker, S. Cobley, J. Schorer, N. Wattie (Eds.), *Routledge handbook of talent identification and development in sport* (pp. 169–801). London: Routledge.
9. Eime, R., Young, J., Harvey, J., Charity, M., & Payne, W. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for adults: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioural Nutrition and Physical Activity*, 10(135), 1–14. doi: 10.1186/1479-5868-10-135
10. Feichtinger, P., & Höner, O. (2015). Talented football players' development of achievement motives, volitional components, and self-referential cognitions: A longitudinal study. *European Journal of Sport Science*, 15(8), 748–756. doi:10.1080/17461391.2017.1051134

11. Fletcher, D., & Sarkar, M. (2013). Psychological Resilience: A Review and Critique of Definitions, Concepts, and Theory. *European Psychologist*, 18(1), 12–23.
12. Forsman, H., Blomqvist, M., Davids, K., Liukkonen, J., & Kontinen, N. (2016). Identifying technical, physiological, tactical and psychological characteristics that contribute to career progression in soccer. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 11(4), 505–13.
13. Gledhill, A., & Harwood, C. (2014). Developmental experiences of elite female youth soccer players. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 12(2), 150–165. doi: 10.1080/1612197X.2017.880259
14. Hair, E. C., Graziano, W. G. (2003). Self-Esteem, Personality and Achievement in High School: A Prospective Longitudinal Study in Texas. *Journal of Personality*, 71(6), 971–994. doi: 14633055
15. Healy, L. C., Ntoumanis, N., Veldhuijzen, V. Z., & Paine, N. (2014). Goal striving and well-being in sport: the role of contextual and personal motivation. *J. Sport Exerc. Psychol.* 36, 446–459. doi: 10.1123/jsep.2013-0261
16. Henriksen, K., & Stambulova, N. (2017). Creating optimal environments for talent development. In: J. Baker, S. Cobley, J. Schorer, N. Wattie (Eds.), *Routledge handbook of talent identification and development in sport* (pp. 269–284). London: Routledge.
17. Ivanović, M. (2009). Dimenzije ličnosti karatista kao prediktori zadovoljstva životom. [Dimensions of the personalities of karate players (male and female juniors) as predictors of life satisfaction]. *Facta universitatis, Series philosophy, sociology, psychology and history*, 8(1), 115–124.
18. Ivanović, M., & Ivanović, U. (2010). Relacije dimenzija ličnosti karatista seniora i faktora optimalne organizacione kulture. [Relations between karate seniors players personality dimensions and optimal organizational culture factors]. U: S. Stojiljković (Ur.), *Međunarodna naučna konferencija. „Fizička aktivnost za svakoga“* (str. 36–44). Beograd: Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
19. Ивановић, М., & Ивановић, У. (2015). Социјална анксиозност, скривање правог ја и доживљавање пријатних емоција – предиктори квалитета пријатељства у адолесценцији. [Social anxiety, hiding one’s true self, and experiencing pleasant emotions – predictors of friendship quality in adolescence]. *Теме*, 39(1), 123–142.
20. Ivanović, M., Mačvanin, Đ. Mačvanin, N., i Ivanović, U. (2017). Korelacija samopoštovanja i kompetencije u sportskim aktivnostima kod predadolescenata [Correlation between self-esteem and competence in sports activities of preadolescents]. U: V. Šiljak, I. Parčina i M. Nikolić (Ur.), *Sport u tranziciji* (str. 28–29). Beograd: Alfa BK Univerzitet - Fakultet za menadžment u sportu.

21. Ivanović, M., Milosavljević, S., & Ivanović, U. (2015). Faktorska struktura relacija agresivnosti i dimenzija ličnosti karatista juniora. [Factorial structure of the relationship between aggressiveness personality dimensions in junior karatekas]. *Facta universitatis, Series: physical education and sport*, 13(3), 371–381.
22. Ivanović, M., Milosavljević, S., & Ivanović, U. (2017). Self-concept as the determinant of physical activity of preadolescents in physical education classes. *FACTA UNIVERSITATIS Series: Physical Education and Sport*, 15(2), 407 – 420.
23. Ivanović, M., Milosavljević, S., & Ivanović, U. (2015). Perfekcionizam, tjeskoba u sportu i sportska postignuća u adolescenciji. [Perfectionism, anxiety in sport, and sport achievement in adolescence]. *Sport Science* 8(1), 35–42.
24. Ivanović, M., Samardžić, B., i Ivanović, U. (2012). Agresija – kriterijum privrženosti i samopoštovanja odbojkaša juniora. [Aggression – criteria of junior volleyball players' attachment and self-esteem]. *VIII međunarodna naučna konferencija. „Menadžment u sportu“*, Zbornik sažetaka (str. 144–155). Beograd: Alfa Univerzitet, Fakultet za menadžment u sportu.
25. Ivarsson, A., Stenling, A., Fallby, J., Johnson, U., Borg, E., & Johansson, G. (2015). The predictive ability of the talent development environment on youth elite football players' well-being: a person-centered approach. *Psychology of Sport and Exercise*, 16, 15–23.
26. Jooste, J., Steyn, B. J. M., & Van den Berg, L. (2014). Psychological skills, playing positions and performance of African youth soccer teams. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 36(1), 85–100.
27. Kerketta, I. (2015). A comparative study of sports competition anxiety between district levels male volleyball and soccer players. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 1(3), 53–55.
28. Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press.
29. Kurt, C., Çatikkas, F., Mürlü, İ. K., & Atalag Ö, O. (2012). Comparison of Loneliness, Trait Anger-Anger Expression Style, Self-esteem Attributes with Different Playing Position in Soccer. *Journal of Physical Education & Sport*, 12(1), 3943. doi:10.7752/jpes.2012.01007.
30. McLeod, S. A. (2008). *Social Identity Theory*. Retrieved from: <http://www.simplypsychology.org/social-identity-theory.html>
31. Middlemas, S., & Harwood, C. (2018). No Place to Hide: Football Players' and Coaches' Perceptions of the Psychological Factors Influencing Video Feedback. *Journal of Applied Sport Psychology*, 30(1), 23–44. doi:10.1080/10413200.2017.1302020
32. Miller, P. K., Cronin, C., & Baker, G. (2015). Nurture, nature and some very dubious social skills: an interpretative phenomenological analysis of

- talent identification practices in elite English youth soccer. *Journal of Sport and Health Science*, 7(5), 642–662. doi:10.1080/2159676X.2017.1012544
33. Mills, A., Butt, J., Maynard, I., & Harwod, C. (2012). Identifying factors perceived to influence the development of elite youth football academy players. *Journal of Sport Sciences*, 30, 1593–1604.
  34. Moksnes, U. K., & Espnes, G. A. (2013). Self-esteem and life satisfaction in adolescents - gender and age as potential moderators. *Qual Life Res*, 22(10), 2921–2928. doi: 1007/s11136-013-0427-4.
  35. Mouloud, K., & Elkader, B. A. (2016). Self-efficacy and achievement motivation among football player. *The Swedish Journal of Scientific Research*, 3(11), 13–19.
  36. Najah, A., & Rejeb, R. B. (2015). The Psychological Profile of Youth Male Soccer Players in Different Playing Positions. *Advances in Physical Education*, 5, 161–169. doi:10.4236/ape.2015.53020
  37. Nesti, M. S. (2013). Mental Preparation of Elite Players. In A. M. Williams (Ed) *Science and Soccer: Developing Elite Performers*. London: Routledge.
  38. Ntoumanis, N., Healy, L. C., Sedikides, C., Smith, A. L., & Duda, J. L. (2014). Self-regulatory responses to unattainable goals: the role of goal motives. *Self Identity*, 13, 594–612. doi: 10.1080/15298868.2014.889033
  39. Peplau, L. A. & Perlman, D. (1982). *Loneliness: A Sourcebook of Current mTheory, Research and Therapy*. New York: John Wiley and Sons.
  40. Prpa, N. (2017). Personality traits and gender effect on athletes and non-athletes selfhandicapping strategies over time. *EQOL Journal* 9(1), 5–14.
  41. Schorer, J., Wattie, N., Cobley, S., & Baker, J. (2017). Concluding, but definitely not conclusive, remarks on talent identification and development. In: J. Baker, S. Cobley, J. Schorer, N. Wattie (Eds.), *Routledge Handbook of Talent Identification and Development in Sport* (pp. 466–476). London: Routledge.
  42. Stambulova, N. B. (2017). Crisis-transitions in athletes: current emphases on cognitive and contextual factors. *Current Opinion in Psychology*, 16, 62–66. doi:10.1016/j.copsyc
  43. Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Allyn and Bacon.
  44. Tafarodi, R. W., & Swann, W. B. (2001). Two-dimensional self-esteem: Theory and measurement. *Personality and Individual Differences*, 31, 653–673. doi:10.1016/S0191-8869(00)00169-0
  45. Tod, D. (2014). *Sport psychology, the basics*. London: Routledge.
  46. van Maarseveen, M. J. J., Oudejans, R. R. D., & Savelsbergh, G. J. P. (2018). Self-controlled video feedback on tactical skills for soccer teams

- results in more active involvement of players, *Human Movement Science*, 57, 194–204. doi:[10.1016/j.humov.2017.12.005](https://doi.org/10.1016/j.humov.2017.12.005)
47. Vasta, R., Haith, M.M., i Miller, A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko:Naklada Slap.
  48. Zagórska, A., & Guskowska, M. (2014). A program to support self-efficacy among athletes. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 24(3), 121–128. doi: [10.1111/sms.12125](https://doi.org/10.1111/sms.12125)
  49. Weinberg, R. S. (2013). Goal setting in sport and exercise: research and practical applications. *Rev. Educ. Fis.* 24, 171–179. doi: [10.4025/reveducfis.v24.2.17524](https://doi.org/10.4025/reveducfis.v24.2.17524)
  50. Weinberg, R. S., & Gould, D. (2015). *Foundations of sport and exercise psychology* (5th Ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
  51. Wood, S., & Harrison, L. K., & Kucharska, J. (2017). Male professional footballers' experiences of mental health difficulties and help-seeking. *The Physician and Sportsmedicine*, 45(2), 120–128. doi: [10.1080/00913847.2017](https://doi.org/10.1080/00913847.2017).
  52. Zhang, B., Wang, M., Li, J., Yu, G., Bi, Y. (2011). The Effects of Concealing Academic Achievement Information on Adolescent Self-Concept. *The Psychological Record*, 61, 21–40. doi: [10.1007/BF03395744](https://doi.org/10.1007/BF03395744)